

Γεράσιμος Κακολύρης, *Ο Ζακ Ντεριντά και η αποδομητική ανάγνωση*, Εκκρεμές, Αθήνα 2004, σ. 301

Για την αποδόμηση, η διαμφισβήτηση του δυτικού λογοκεντρισμού (κατά την άποψή μας μιας ορισμένης εκδοχής του) τίθεται ως ένα πρόταγμα που θα περιλάμβανε τη ριζική κριτική της ιδέας ενός ομοιόμορφου και καθολικού λόγου, ο οποίος θα παρέπεμπε σε ένα εξωτερικό, υπερβατικό πλαίσιο αναφοράς, καθώς και την κατάλυση κάθε παγιωμένης ιεράρχησης και κάθε παραδοσιακής δυαδικής αντίθεσης (σημαίνον/σημαινόμενο, ομιλία/γραφή, φύση/πολιτισμός, αισθητό/νοητό κ.λπ.). Υπό αυτό το πρίσμα, η κλασική σχέση ανάμεσα σε ένα θεωρητικό κείμενο και ένα εξωτερικό πλαίσιο αναφοράς καταργείται (il n'y a pas de hors-texte), η ειδολογική διάκριση μεταξύ φιλοσοφίας και λογοτεχνίας αίρεται, προκειμένου και οι δύο να αφομοιωθούν από ένα γενικό κειμενικό πλαίσιο, όπου τα αιτήματα αληθείας οφείλουν να υποχωρούν μπροστά στην απαίτηση ανάδειξης των κειμενικών μηχανισμών, που παράγουν τη σημαίνουσα οικονομία. Η καθολική αισθητικοποίηση του λόγου που προκύπτει μέσα από ένα τέτοιο εγχείρημα, η καταβύθιση κάθε μεταφυσικού ή εργαλειώδους λόγου μέσα στην άβυσσο της γραφής, μέσα σε ένα κρυπτικό σύμπαν «διεσπαρμένων» σημασιών προωθεί την εξέταση των φιλοσοφικών κειμένων, στο έδαφος της ρη-

τορικής τους οργάνωσης, κατά τα πρότυπα του ποιητικού λόγου, παράγοντας έτσι μια ανοίκεια συμβίωση ανάμεσα στον φιλοσοφικό στοχασμό και την ποιητική.

Η μορφή και η διαδικασία της αποδομητικής ανάγνωσης, καθώς και οι όροι μέσα από τους οποίους συντελείται, συνιστά το αντικείμενο της εργασίας του Γεράσιμου Κακολύρη *Ο Ντεριντά και η αποδομητική ανάγνωση*. Ο συγγραφέας περιγράφει στο πρώτο μέρος του βιβλίου του τα δύο επίπεδα της αποδομητικής ανάγνωσης –αναδιπλασιαστικό σχόλιο, ενεργητική ερμηνεία– για να επικεντρώσει στο δεύτερο στην κριτική αποτίμηση ενός «παραδείγματος» αποδομητικής ανάγνωσης, της ανάγνωσης από τον Ντεριντά, δύο έργων του Ρουσσώ, του *Δοκιμίου για την καταγωγή των γλωσσών* και των *Εξομολογήσεων*, έτσι όπως συντελείται από τον Ντεριντά στο δεύτερο μέρος του *Περί Γραμματολογίας*.

Ο Γ. Κακολύρης με εξαιρετική διαύγεια και σαφήνεια εξηγεί τη μετάβαση από το στάδιο της «δεσπόζουσας», αναπαραγωγικής ανάγνωσης, όπου θεωρείται δεδομένη μια ορισμένη σταθερότητα της σημασιακής δομής του κειμένου –πρόκειται για την αναπαραγωγή της συγγραφικής ή κειμενικής πρόθεσης, το «vouloir-dire» του συγγραφέα– στο στάδιο της «κριτικής» ή «ενεργητικής»

ερμηνείας, η οποία αποβλέπει στην αποσταθεροποίηση της ενότητας οιασδήποτε συστατικής αρχής, στη διασπορά οιασδήποτε σταθερής νοηματοδότησης, έως ότου ο αναγνώστης οδηγηθεί στο αδιέξοδο της «μη αποφασισμότητας» αντιτιθέμενων μεταξύ τους σημασιών. Με τον τρόπο αυτό υποσκάπτεται το έδαφος κάθε μεταφυσικής βεβαιότητας, κάθε έννοιας ταυτότητας –το είναι ως παρουσία– ή διχοτομικής αντίθεσης (αρχή του αποκλειόμενου μέσου), αναδεικνύοντας ενάντια στο λογοκεντρισμό την υπερβασιακή πρωτοκαθεδρία του σημείου έναντι της σημασίας. Ως εκ τούτου η έννοια της διαφωράς παραπέμπει ακριβώς σε αυτή την έννοια «αναβαλλόμενης εκπλήρωσης ή πλήρωσης παρουσίας», σε «ένα είδος σημασιολογικής διολίσθησης (ή αναβολής) που παρεμποδίζει το σημείο από το να συμπέσει με τον εαυτό του σε μια στιγμή απόλυτης ταύτισης» (Γ.Κ., σ. 19). Στο σημείο αυτό ο Γ. Κακολύρης κατορθώνει με συνεπή και συστηματικό τρόπο να φέρει στο φως τις κυριότερες αντιφάσεις της αποδομητικής ανάγνωσης, όπως επί παραδείγματι την αντίφαση ανάμεσα στην ανασύσταση της συγγραφικής πρόθεσης ενός κειμένου, ως σχετικά «μη-αμφίσημης και ομοιογενούς γλωσσικής οντότητας» (Γ.Κ., σ. 111) και την τελική απόσπασή του από μια ενεργούσα υποκειμενικότητα, εν ολίγοις την αποσυνάρθρωση της συγγραφικής πρόθεσης, όπως κι ανάμεσα στη δυνατότητα του διαφορικού γλωσσικού παιγνίου να παράγει από τη μία σταθερές σημασίες –ακόμη και αν πρόκειται για προϋόντα συμβάσεων– και στην ταυτόχρονη δυνατότητά του να τις εκριζώνει και να τις αποσταθεροποιεί.

Η ενδελεχής εξέταση της αποδομητικής ανάγνωσης του Ρουσώ από τον Ντεριντά, στο δεύτερο μέρος του βιβλίου του Γ.Κ. αναδεικνύει τις περαιτέρω ανεπάρκειες της

ντερινταϊκής αναλυτικής. Για τον Ντεριντά, κάθε μεταφυσικό κείμενο τείνει να απωθεί τη δομική του ετερογένεια, να αποκρύπτει πίσω από ένα ομοίωμα ενότητας και συνεκτικότητας το γεγονός της μη αποφασισμότητας του περιεχομένου του. Έναν τέτοιο ρόλο παίζει στην περίπτωση του Ρουσώ η έννοια του *αναπληρώματος*, γύρω από την οποία περιστρέφεται μια μεταφυσική της παρουσίας – η αναπληρωματικότητα είναι πάντοτε εφικτή και επιθυμητή λόγω μιας αρχικής έλλειψης, ενώ σε συνάρτηση με αυτή τη λογοκεντρική νοσταλγία για την ανασύσταση αυτού που έχει αρχικά απολεσθεί, θεματοποιείται από τον Ρουσώ, σύμφωνα με τον Ντεριντά, και το πρόβλημα του συγγενούς με το λογοκεντρισμό φωνοκεντρισμού. Στο σημείο αυτό, ο Γ. Κακολύρης ορθώς αποδεικνύει ότι η περίπτωση του Ρουσώ αποτελεί στην πραγματικότητα μια ιδιάζουσα και από κάθε άποψη ανορθόδοξη περίπτωση για τη δυτική σκέψη (σ. 250), αμφισβητεί επομένως τον παραδειγματικό, για την ιστορία του λογοκεντρισμού, χαρακτήρα της, ενώ σε ό,τι αφορά την απόδοση προνομίου στην ομιλία σε σχέση με τη γραφή, αυτή, όπως ο ίδιος αποδεικνύει, οφείλεται κυρίως σε μια ανατίμηση, εκ μέρους του Ρουσώ, του αισθήματος –των παθών και της εκφραστικότητας– έναντι της νόησης. Ο Γ. Κακολύρης με συνέπεια αποδεικνύει όλες τις παρερμηνείες και την παραποίηση που στα πλαίσια της διακειμενικότητας υφίσταται η σκέψη του Ρουσώ προκειμένου να υποβληθεί στην αποδομητική προκρούστεια κλίση. Η ίδια η προϋπόθεση ύπαρξης μίας ενιαίας και μοναδικής υποκείμενης αρχής ορθολογικότητας, η οποία θα διέπει το σύνολο της δυτικής φιλοσοφικής παράδοσης καθίσταται προβληματική, εξίσου με την άρνηση ότι τα αιτήματα της σκέψης είναι καταρχήν εγωλογικά. Τέλος, ο

Γ. Κακολύτης ορθώς, κατά την άποψή μας, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, προτάσσοντας ο Ντεριντά στο επίπεδο του αναδιπλασιαστικού σχολίου αυθαίρετα την ύπαρξη της ενότητας και συνεκτικότητας μιας δεσπόζουσας ερμηνείας, προσαρμόζει τα κει-

μενικά γεγονότα στις αντιλήψεις που ο ίδιος θέλει να εκθέσει, στα όσα θέλει ο ίδιος να ισχυριστεί, καταλήγοντας έτσι σε μια αναγωγικού και αυταρχικού τύπου ανάγνωση.

Κατερίνα Κερασώτου-Κέη